

تحلیل مقایسه‌ای سازوکار فضای جغرافیایی شهرهای جهانی و کلانشهرهای ملی در فرآیند جهانی شدن (مطالعه موردی: شهر جهانی شانگهای و کلانشهر ملی تهران)

علیرضا شه بخش

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

معصومه حافظ رضازاده^۱

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

غلامرضا میری

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۴/۱۵

چکیده

شناخت سازوکار فضای جغرافیایی شهرها، در مواجهه با ابر فرآیند جهانی شدن، از مهمترین رویکردهای مربوط به تحلیل‌های فضای جغرافیایی می‌باشد. پژوهش حاضر با درک این نکته و در نظر گرفتن اهمیت کلانشهرهای کشورهای در حال توسعه، تهران را در کنار شانگهای که یکی از الگوهای موفق جهانی شدن می‌باشد، با هدف یافتن سازوکار فضای جغرافیایی این دو شهر و ارائه مدل بومی جهانی شدن، انتخاب نموده است. روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی، تحلیلی و استنباطی می‌باشد، که با بهره‌گیری از مبانی نظری، اخذ نظرات کارشناسان از طریق روش دلفی و سنجش استنباطی متغیرهای جهانی شدن، با استفاده از آزمون (Man-witny)، در محیط نرم افزار SPSS به بررسی آن پرداخته شده است. نتایج حاصل که به صورت دو معادله بیان شده است، بازگو کننده تفاوت مولفه یکپارچگی فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی، اطلاعاتی و پیوستگی مکانی آنها در سامانه جهانی با سامانه غیرجهانی می‌باشد. نتیجه بررسی متغیرهای جهانی شدن در دو شهر تهران و شانگهای نشان می‌دهد که بیشترین میزان اختلاف به ترتیب مربوط به متغیر حجم تجارت بین‌الملل، گردشگری خارجی، ضریب نفوذ اینترنت، تعداد شعبات بانکهای خارجی، تعداد شعبات شرکت‌های چند ملیتی و سرمایه گذاری مستقیم خارجی می‌باشد. لذا از نظر توصیفی، تحلیلی و استنباط آماری، نتایج گویای ساز و کار متضاد فضای جغرافیایی شانگهای و تهران می‌باشد.

واژگان کلیدی: فضای جغرافیایی، جهانی شدن، شهرهای جهانی، کلانشهرهای ملی، شانگهای، تهران.

مقدمه

فضا از جمله چالش‌های ذهنی و واژه‌های پیچیده علمی است که معانی مختلفی را در بردارد و به طور وسیعی با برداشت‌های متفاوتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در جغرافیا مفهوم فضا به دو صورت فضای مطلق و فضای نسبی بکار برده می‌شود. فضای مطلق دارای کیفیت عینی، مشخص و طبیعی است؛ در صورتیکه فضای نسبی بطور مداوم در اثر نیازهای اجتماعی و اقتصادی و شرایط تکنولوژیک تغییر می‌یابد. از دیدگاه علم فضایی، مردم در فضاهای نسبی زندگی می‌کنند. بدین ترتیب فضای فعالیت، فضای اجتماعی، فضای ساخته شده و فضای عملکردی در محدوده فضای نسبی جای می‌گیرند (Shokouei, 1996: 286). تحلیل فضایی، تاکید روی مکان‌ها، پراکندگی پدیده‌ها، تاثیرات متقابل مردم، کالا، خدمات و در نهایت ساخت فضایی (الگوها) می‌باشد (Ahmadipour et al, 2014: 129). به نظر طرفداران تحلیل فضایی، الگوهای پیچیده پراکندگی‌ها از یک‌سری اصول و نظم‌های ساده‌ای تشکیل شده است که ما می‌توانیم آنها را کشف کنیم و به ساختار (الگو) یا علت تشکیل آن پی ببریم (Alijani, 2015: 3). تحولاتی که تحت عنوان جهانی شدن از آن نام برده می‌شود را می‌توان از زمانی که کریستف کلمب برای اولین بار وارد سواحل کارائیب شد و عملاً مبادلات نیمکره شرقی و غربی آغاز شد (Rene Short, 2010: 73) و یا حتی قبل از آن، با فعالیت جاده ابریشم در حدود ۱۵۰ سال قبل از میلاد مسیح که حداقل ۱۲۰۰ سال تداوم داشته است، در نظر گرفت (Majidi and Dehghanian Farashah, 2017: 3).

امروزه جهانی شدن تقریباً در هر جنبه‌ای از زندگی مدرن مشهود است، از مد تا امور مالی، رسانه‌های اجتماعی گرفته تا کالاهای تجاری و شرکت‌های چندملیتی (Stivesmith & Owens, 2020: 20). جهانی شدن فرایندی تاریخی و دارای مزایای فراوان می‌باشد که از گذشته تا به حال ادامه دارد (Lechner & Boli, 2019: 25). اما از دید جغرافیایی، «کلارک» جهانی شدن را شامل: فرایندهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی می‌داند (Heidarifar, 2012: 77)، همچنین جهانی شدن یک روند تجربی و عینی است که باعث افزایش اتصال اقتصادی و سیاسی می‌شود (Nederveen pieterse, 2019: 33). از نظر آنتونی گیدنز، جهانی شدن موجب پیوند مکان‌ها دور از هم و تاثیرگذاری حوادث و رویدادهای سراسر جهان به یکدیگر می‌شود (Perry & Mavrer, 2003: 334) دیویدهاروی، فرایند جهانی شدن را فشردگی زمان و مکان معرفی می‌کند (Harrey, 1989: 241) امانوئل کاستلز با اشاره به عصر اطلاعات، جهانی شدن را ظهور نوعی جامعه شبکه‌ای می‌داند که در ادامه حرکت سرمایه‌داری، پهنه اقتصاد جامعه و فرهنگ را در بر می‌گیرد. جامعه شبکه‌ای در ساختار و کارکرد غالب خود پیرامون شبکه‌ها و جریان‌هایی شکل می‌گیرد که نمود ظاهری آن سرمایه‌داری است (Castels, 2001: 20).

در طی چند دهه گذشته، تحولات ساختاری در اقتصاد جهانی موجب پیدایش و تشدید روابط فرامرزی و اقتصاد جهانی شده است (Tabatabaei et al, 2020: 17).

امروزه در بین کشورهای جهان، چین دارای یکی از موفق‌ترین الگوها در فرایند جهانی شدن می‌باشد. که در این میان شانگهای به عنوان پیشروترین نمونه شهرهای جهانی چین نام برده می‌شود که با بازسازی ساختاری به سوی

جهانی شدن گام برداشته است (Rahnama, 2006: 55). شانگهای با انتخاب جهانی شدن از بعد اقتصادی، به نوعی از بومی‌سازی جهانی شدن دست یافته است. که در کشوری مثل چین، با نظام متمرکز اداری و سیاسی به خوبی عمل می‌کند.

همچنین کشور ایران نیز در یکی از حساس‌ترین موقعیت‌های ژئوپلیتیکی جهان قرار دارد (Khezri et al, 2018: 119)، که در طول چند دهه اخیر با رشد بی‌برنامه شهرنشینی روبرو بوده است. که این روند باعث رشد قارچ-گونه کلانشهرها در سطح ملی و منطقه‌ای شده است. یکی از شهرهای که به عنوان اولین کلانشهرها در کشور ظهور کرد، تهران بود. طی دهه ۷۰ و ۸۰ شمسی، با پایان یافتن جنگ تحمیلی و افزایش درآمدهای نفتی و همچنین فروش تراکم در پایتخت، پروژه‌های زیرساختی و اقتصادی متعددی در تهران انجام گرفت. به استناد شرایطی که به آن اشاره شد تهران در افق ۱۴۰۴ شهری فرهنگی و دانش بنیان در دنیای اسلام معرفی شده است اما با توجه به روندهای یکپارچگی جهانی در منطقه و رقابت جدی استانبول و دبی، عرصه را بر کلانشهر تهران تنگ نموده است (Aghaei et al, 2014: 21). در مقابل وجود شرایطی از قبیل: موقعیت ممتاز کشور از نظر ژئوپلیتیکی، توان تهران را برای تبدیل شدن به رابط گره‌گاه‌های حمل و نقل در منطقه بالا برده است، لذا کارشناسان را به آینده تحولات این کلانشهر ملی امیدوار نموده است.

روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی، تحلیلی و استنباطی می‌باشد. لذا جهت بیان، ترکیبی از ارتباطات و مفاهیم چندگانه مرتبط با سازوکار فضای جغرافیایی در فرآیند جهانی شدن، جای خالی روش بیان ماهیت این سازوکار به منظور درک ابعاد آن به صورت ساده، روان و تحلیل‌پذیر مشاهده می‌شود. بر این اساس، با استفاده از مبانی نظری، در ابتدا جهت ساده کردن قوانین فرآیندها، دو مولفه با مفهوم یکپارچگی با فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی بیرونی (جهانی) و وابستگی به فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی درونی (غیرجهانی) انتخاب شده است که به اختصار، یکپارچگی و وابستگی نام گذاری شده است. در مقابل آن واکنش مکانی این فرآیندها دو نوع مولفه شامل: پیوستگی مکانی، فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی و گسستگی مکانی، فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی در نظر گرفته شده است که به اختصار، پیوستگی و گسستگی نام گذاری شده است (جدول شماره ۱)، وضعیت همبستگی مولفه‌ها در (شکل شماره ۱) بیان شده است. جهت استخراج قوانین سازوکار فضای جغرافیایی در فرآیند جهانی شدن با استفاده از مولفه‌ها و برای امتیازدهی به آنها، از روش دلفی کمک گرفته شده است. سوالات تحقیق در طیف پنج‌تایی لیکرت تنظیم شده است. از هفده نفر از کارشناسان و متخصصان مرتبط با موضوع، شامل اساتید دانشگاه، فعالان اقتصادی، کارشناسان خبره دستگاه‌های اجرایی مرتبط و دانشجویان، درباره سوالات، تحقیق شده است.

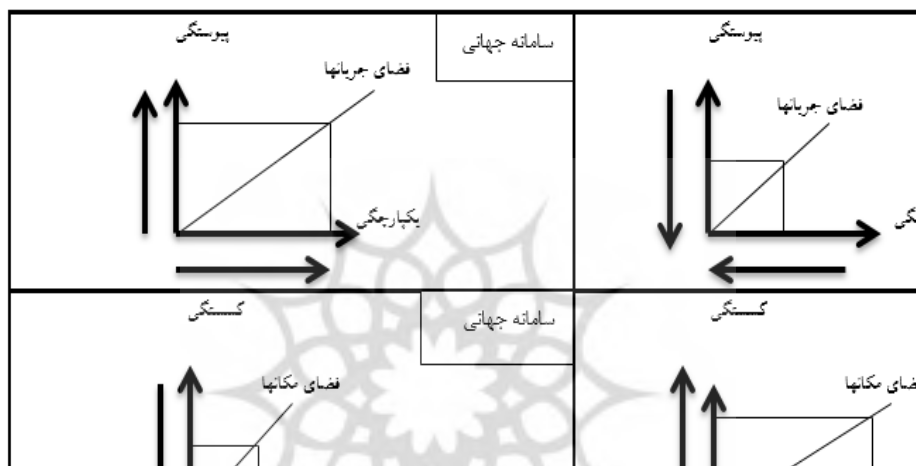
جهت مطالعات موردی شهرهای شانگهای و تهران، با استفاده از متغیرهای جهانی شدن برگرفته از شاخص جهانی شدن نشریه سیاست خارجی و دفتر مشاوره بین‌المللی (۴ متغیر)، گروه مطالعات جهانی شدن و جهانشهرها (۲ متغیر) که نزدیکترین شباهت را به مولفه‌های سازوکار فضای جغرافیایی دارند و در حوزه‌های یکپارچگی اقتصادی،

ارتباطات فردی، ارتباطات فن‌آوری می‌باشد، انتخاب شده است. سنجش استنباطی متغیرهای فوق به دلیل ناپارامتری بودن از آزمون (Man-witny) در محیط نرم افزار (SPSS) انجام شده است.

جدول (۱): مشخصات مولفه‌ها برای بیان ساز و کار فضای جغرافیایی

ردیف	نوع سامانه	عنوان مولفه	عنوان اختصار	لاتین	اختصار
۱	جهانی	یکپارچگی با فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی بیرونی	یکپارچگی	Integration	I
۲	غیرجهانی	وابستگی به فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی درونی	وابستگی	Dependency	De
۳	جهانی	پیوستگی مکانی، فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی	پیوستگی	Connectivity	C
۴	غیر جهانی	گسستگی مکانی، فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی	گسستگی	Disconnection	Di

Source: Research findings, 2019

شکل (۱): وضعیت همبستگی مولفه‌های تحقیق در سامانه جهانی و غیر جهانی

جدول (۲): ارتباطات بین مولفه‌های سازوکار فضای جغرافیایی در سامانه جهانی و غیر جهانی

ردیف	نوع سامانه	مقدار	مولفه کنش و واکنش	مولفه‌های خروجی
۱	سامانه جهانی	کم	فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و واکنش مکانی به فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی (کنش)	فضای جغرافیایی
۲	سامانه غیر جهانی	زیاد	وابستگی مکانی، ارتباطی و واکنش مکانی به فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی (واکنش)	میزان جهانی شدن فضای جغرافیایی

Source: Research findings, 2019

جدول (۳): معادله‌های سازوکار فضای جغرافیایی و نتایج آن در سامانه جهانی و غیر جهانی

معادله‌ها	مشخصات مولفه‌ها جهت ساخت معادله
$1\text{-if } [(I > De) = (c > Di)] = sf > sp \rightarrow GGS >$	
$2\text{-if } [(De > I) = (Di > c)] = sp > sf \rightarrow GGS <$	
I=Integration	Sp=space of places
De=Dependency	Sf=space of flow
C= Connectivity	GGS= Globalization of geographical space
Di =Disconnection	جهانی شدن فضای جغرافیایی

Source: Research findings, 2019

پیشینه تحقیق

Lechner & Boli (2019) در کتاب "The Globalization Reader" علاوه بر تعاریف و تاثیرات منطقه‌ای جهانی شدن، به تحلیل پیوستگی اقتصادی و عملکردهای سیاسی کشورهای تراز اول در این فرایند پرداخته است. کشورهای

سرمایه‌داری از این یکپارچگی اقتصادی، که منجر به یک همگرایی سیاسی می‌شود، جهت افزایش تجارت بین‌الملل، توسعه شرکت‌های فراملیتی و افزایش سرمایه‌گذاری خارجی استفاده می‌کنند. همچنین مباحث مهم جهانی‌سازی مانند نقش رسانه و دین در جهانی‌سازی فرهنگی، حقوق زنان، محیط زیست، جامعه مدنی جهانی و جنبش جهانی-سازی جایگزین، تحت تاثیر عملکرد کشورهای تراز اول در این فرایند قرار دارد.

Aghaei et al (2014)، در مقاله‌ای با عنوان "میزان ادغام تهران در فرایند جهانی شدن" به بررسی میزان ادغام کلانشهر تهران در سیستم جهانی شدن پرداخته است، در این تحقیق از متغیرهایی، شامل جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، حجم تجارت بین‌المللی، کریدورهای هوایی، تعداد بانک‌های خارجی و ضریب نفوذ اینترنت، برای ارزیابی کلانشهر تهران در فرایند جهانی شدن استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تهران توانسته است خود را به عنوان شهر جهانی معرفی کند و کمترین شواهد جهانی شدن در آن دیده می‌شود.

Ameli (2011) در مقاله‌ای با عنوان "جهانی شدن و مفاهیم و نظریه‌ها" به بررسی مفهوم انواع جهانی شدن پرداخته است و جهانی شدن را شامل: ۱- جهانی شدن اولیه ۲- جهانی شدن مدرن ۳- جهانی شدن ارتباطات می‌داند و با اشاره به تفاوتها، مفاهیم و معانی جهانی شدن، آن را پدیده یکپارچگی همه‌سوی می‌داند.

Sassen (2010)، در کتاب "جامعه‌شناسی جهانی شدن" با توجه به ماهیت انتزاعی ارتباطات جهانی، آن را یکی از فرضیه‌های بنیادین الگوی شهر جهانی می‌داند و آنکه هر چه عملیات شرکت‌ها و بازارها جهانی‌تر می‌شود، آن‌ها از اقتصاد به هم پیوسته بیشتر بهره می‌برند و تاکید می‌کند که این اقتصاد به طور توأمان از امکانات پراکندگی گسترده جغرافیایی برخوردار است و شهرهای جهانی محل بروز این تحولات هستند.

Rahnama (2006)، در مقاله‌ای تحت عنوان "موانع، مشکلات و راهکارهای جهانی شدن شهرهای ایران" که نتایج این تحقیق بیانگر جایگاه نه چندان مطلوب ایران در فرایند جهانی شدن می‌باشد. در قسمت تجربیات شهرها و کشورها، به تجربه موفق چین در جهانی شدن شهر شانگهای اشاره دارد و به نوعی بومی‌سازی چینی جهانی‌سازی در شهر شانگهای مورد تاکید قرار گرفته است.

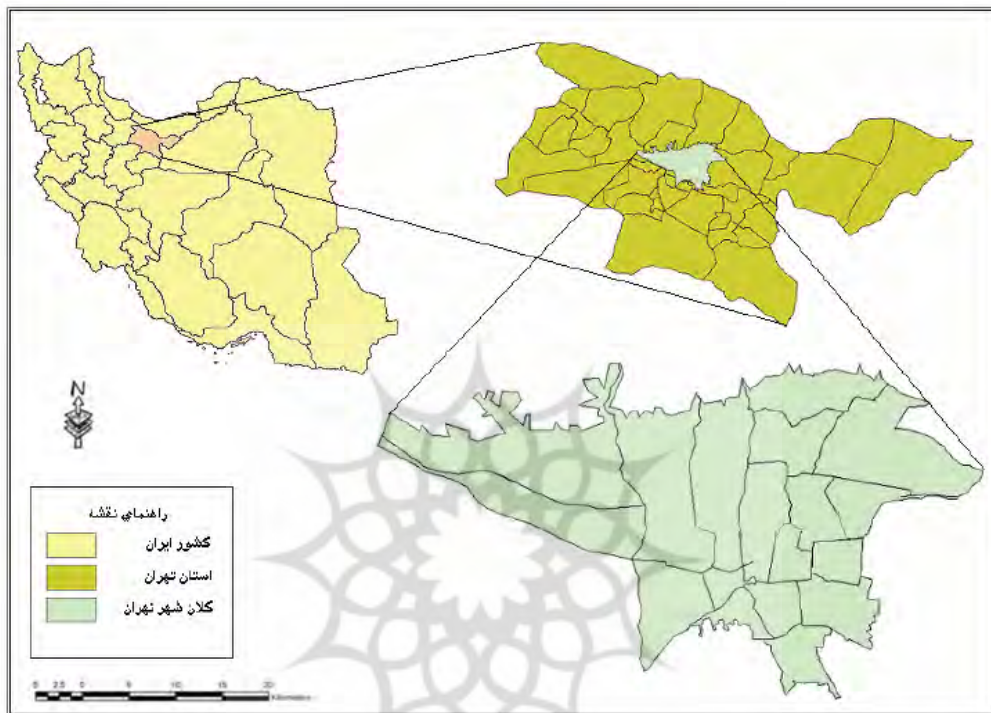
Castells (2002)، در کتاب "اقتصاد، جامعه و فرهنگ" به ویژگی اصلی جامعه شبکه‌ای، که اینک در آغاز هزاره سوم علائم آن در گوشه و کنار دنیا به چشم می‌خورد اشاره دارد که، عبارتند از: اقتصاد اطلاعاتی، اقتصاد جهانی، اقتصاد شبکه‌ای، که در ساختار غالب خود دارای نمود کاپیتالیستی می‌باشند.

معرفی محدوده مورد مطالعه

کلانشهر تهران

تهران وسعتی بیش از ۷۰۰ کیلومتر مربع دارد و بین ۳۵ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۴ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این شهر به عنوان پایتخت ایران در استان تهران قرار دارد. از شمال به سلسله جبال البرز، از شرق به لواسانات و از غرب به کرج و از جنوب به ورامین محدود است (شکل ۲). شهر تهران از نظر تقسیمات اداری به ۲۲ منطقه و ۱۲۳ ناحیه و ۳۵۵ محله تقسیم می‌شود.

اقلیم تهران متأثر از موقعیت جغرافیایی استان تهران می‌باشد که سه عامل: الف) کوه البرز، ب) بادهای غربی و ج) دشت کویر در جنوب نقش موثری در این زمینه دارند. تهران، بیست و چهارمین شهر پرجمعیت در جهان و غرب آسیا به شمار می‌رود. این شهر همچنین پایتخت و پر جمعیت ترین شهر کشور جمعیتی بالغ بر ۱۳۲۶۰۰۰۰ نفر دارد. میزان رشد جمعیت در تهران سالانه ۱/۷۹ درصد است (Tehran statistical, 2018: 2).

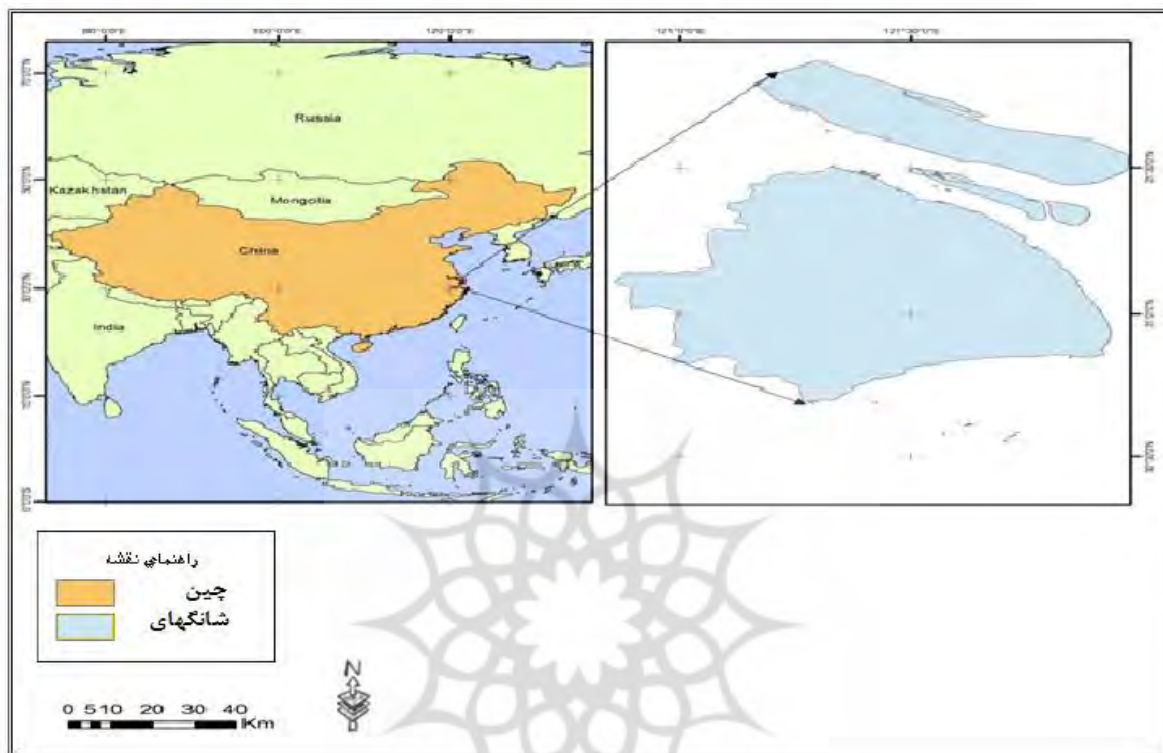
شکل (۲): موقعیت جغرافیایی تهران در ایران

Source: Research findings, 2019

شهر جهانی شانگهای

شانگهای در عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۱۴ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۱۲۱ درجه و ۲۹ دقیقه شرقی در ساحل غربی اقیانوس آرام در خط ساحل شرقی کشور چین قرار دارد (شکل ۳). شانگهای در حاشیه استانهای جیانگ سو و ژجیانگ در غرب و دریای شرق چین و خلیج هانگژ در جنوب است و در شمال شهر نیز رودخانه یانگ تسه به دریای چین می‌ریزد. شانگهای به لطف موقعیت جغرافیایی مناسب، به یک بندر دریایی و رودخانه‌ای عالی تبدیل شده است. وسعت شانگهای در حدود ۶۳۴۰/۵ کیلومتر مربع می‌باشد. این شهر دارای سه جزیره با نام‌های چونگ کیگ، چانگگزیک و هنگاگا می‌باشد که جزیره چونگ‌کینگ سومین جزیره بزرگ چین است. اداره شانگهای به صورت فرمانداری کل می‌باشد و در پایان سال ۲۰۱۸ دارای ۱۶ بخش بوده که شهر شانگهای ۷ منطقه شهری را در خود جای داده است. در اوت ۲۰۱۳ منطقه آزاد شانگهای توسط شورای امور خارجه تصویب شد. منطقه آزاد شانگهای یک استراتژی ملی است و مسئولیت قابل توجهی برای سرعت بخشیدن به تحول در عملکردهای دولت، یا نواحی فعال در مدیریت، روش‌ها، تسهیل تجارت و سرمایه گذاری، جستجوی کانال‌های جدید برای تعیین بیشتر اصلاحات و گسترش سیاست‌های گشایش و انباشت تجربیات دارد (Shanghai municipal statistic).

11: bureau, 2018). شانگهای به عنوان پر جمعیت ترین شهر در کشور چین و مرکز مالی مهم، یک شهر جهانی می‌باشد. جمعیت شانگهای در سال ۲۰۱۸ میلادی تعداد ۲۴۲۳۷۸۰۰ نفر بوده است. جمعیت شانگهای در بین ۱۶ بخش پراکنده شده است.

شکل (۳): موقعیت جغرافیایی شانگهای در چین

Source: Research findings, 2019

یافته‌های تحقیق

آمارهای استنباطی بر اساس شاخصهای جهانی شدن:

حجم سرمایه گذاری مستقیم خارجی FDI^۱:

بر اساس داده‌های موجود، شهر جهانی شانگهای و کلانشهر ملی تهران در طی یک دوره ده ساله در زمینه جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی، تفاوت‌های فراوانی را نشان می‌دهد (جدول شماره ۴). بر اساس آزمون کالموگروف اسمیرنوف، سطح معنی‌داری هر دو نمونه کوچکتر از ۰,۰۵ می‌باشد. در نتیجه دو نمونه شانگهای و تهران نرمال نیستند، لذا برای مقایسه میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دو شهر شانگهای و تهران باید از آزمون من-ویتنی استفاده شود. با توجه به نتیجه این آزمون، تفاوت معنی‌داری بین دو شهر تهران و شانگهای از لحاظ میانگین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی وجود دارد ($p < 0.05$) و از آنجایی که میانگین رتبه‌ای در این آزمون برای شهر شانگهای ($M=15.20$) بیشتر از تهران ($M=5.80$) محاسبه شده است (جدول شماره ۵) لذا میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در شانگهای بیشتر از تهران بوده است.

^۱ - Foreign Direct invest ment

جدول (۴): میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در شانگهای و تهران (میلیون دلار)

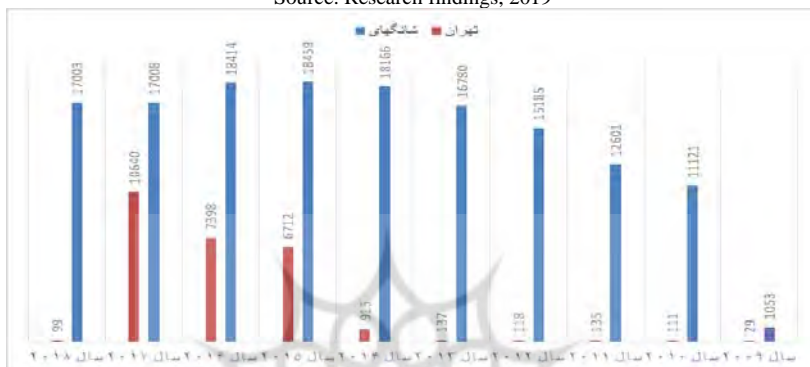
سال (میلادی)	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
شانگهای	۱۰۵۳	۱۱۱۲۱	۱۲۶۰۱	۱۵۱۸۵	۱۶۷۸۰	۱۸۱۶۶	۱۸۴۵۹	۱۸۴۱۴	۱۷۰۰۸	۱۷۰۰۳
تهران	۲۹	۱۱۱	۱۳۵	۱۱۸	۱۳۷	۹۱۵	۶۷۱۲	۷۳۹۸	۱۰۶۴۰	۹۹

Source: Research findings, 2019

جدول (۵): نتایج آزمون من ویتنی جهت مقایسه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در دو شهر شانگهای و تهران

عنوان متغیر	شهر	تعداد	میانگین مرتبه ای	سطح معنی داری	اماره آزمون
سرمایه گذاری مستقیم خارجی	شانگهای	۱۰	۱۵.۲۰	۰.۰۰۰	۳.۰۰۰
	تهران	۱۰	۵.۸۰		

Source: Research findings, 2019

شکل (۴): میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (میلیون دلار)

Source: Research findings, 2019

حجم تجارت بین الملل

بر اساس داده‌ها موجود، شهر جهانی شانگهای و کلانشهر ملی تهران در زمینه تجارت بین‌الملل دارای تفاوت‌های اساسی می‌باشد. به طوری که در طی سالهای ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۸ میلادی شهر شانگهای روند رو به صعود داشته است. این روند در مورد تهران با رشد بسیار کم و غالباً به نفع واردات بوده است (جدول ۶). بر اساس آزمون کالموگروف اسمیرنوف، سطح معنی داری به دست آمده که کوچکتر از ۰,۰۵ می‌باشد. در نتیجه دو نمونه شانگهای و تهران نرمال نیستند، لذا برای مقایسه حجم تجارت بین الملل در دو شهر شانگهای و تهران باید از آزمون من-ویتنی استفاده شود. با توجه به نتیجه این آزمون، تفاوت معنی داری بین دو شهر تهران و شانگهای از لحاظ میانگین صادرات و واردات وجود دارد ($p < 0.05$) و از آنجایی که میانگین رتبه‌ای صادرات در این آزمون برای شهر شانگهای ($M=15.50$) بیشتر از تهران ($M=5.50$) محاسبه شده است (جدول شماره ۷)، لذا میزان صادرات در شانگهای بیشتر از تهران بوده است. این نکته درباره متغیر واردات نیز صدق می‌کند.

جدول (۶): حجم تجارت بین الملل در شانگهای و تهران (میلیون دلار)

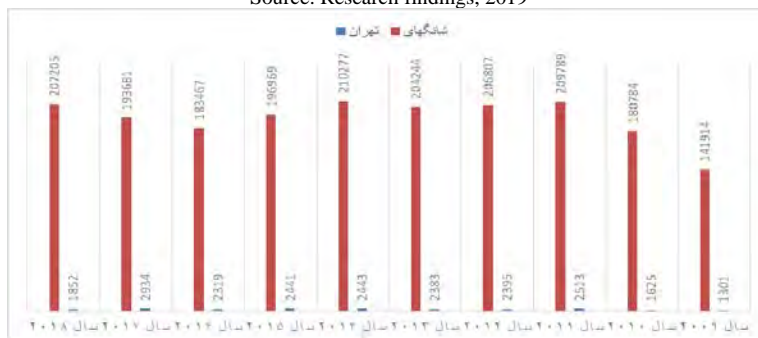
سال میلادی	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
صادرات شانگهای	۱۴۱۹۱۴	۱۸۰۷۸۴	۲۰۹۷۸۹	۲۰۶۸۰۷	۲۰۴۲۴۴	۲۱۰۲۷۷	۱۹۶۹۶۹	۱۸۳۴۶۷	۱۹۳۶۸۱	۲۰۷۲۰۵
واردات شانگهای	۱۳۵۸۱۷	۱۸۸۰۸۵	۲۲۷۶۴۷	۲۲۹۹۵۱	۲۳۷۱۵۴	۲۵۶۳۴۵	۲۵۴۷۶۷	۲۵۰۳۳۸	۲۸۲۴۴۲	۳۰۸۵۱۵
صادرات تهران	۱۳۰۱	۱۶۲۵	۲۵۱۳	۲۳۹۵	۲۳۸۳	۲۴۴۳	۲۴۴۱	۲۳۱۹	۲۹۳۴	۱۸۵۲
واردات تهران	۴۲۶۴	۴۹۱۵	۱۱۲۳	۴۹۳۷	۵۲۸۴	۹۷۵۲	۸۸۱۲	۹۰۹۶	۱۱۰۵۶	۸۷۱۳

Source: Research findings, 2019

جدول (۷): نتایج آزمون من ویتنی جهت مقایسه حجم تجارت بین الملل در دو شهر شانگهای و تهران

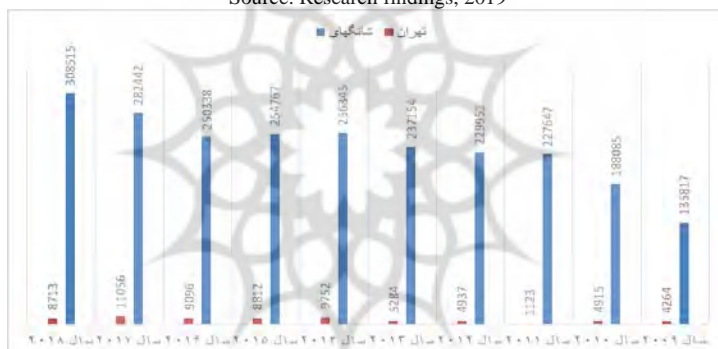
عنوان متغیر	شهر	تعداد	میانگین مرتبه ای	سطح معنی داری	آماره آزمون
صادرات	شانگهای	10	15.50	0.000	55.000
	تهران	10	5.50		
واردات	شانگهای	10	15.50	0.000	55.000
	تهران	10	5.50		

Source: Research findings, 2019

شکل (۵): میزان صادرات در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (میلیون دلار)

Source: Research findings, 2019

شکل (۶): میزان واردات در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (میلیون دلار)

Source: Research findings, 2019

ضریب نفوذ اینترنت

مشکل اساسی در مقایسه این ضریب در کشورهای مختلف تعریف تعداد کاربران اینترنت می‌باشد. به طوری که تعریف (itu^۱) (یکی از نهادهای معتبر در زمینه ارتباطات) عبارت است از: هرکس که سن او بیش از دو سال باشد و حداکثر طی سی روز اخیر یک بار به اینترنت متصل باشد. در حالی که این تعریف در ایران عبارت است از: فردی که در یک سال گذشته دست کم یکبار به اینترنت وصل شده است و از آن استفاده کرده است و این تعریف از نظر مرکز اطلاعات شبکه اینترنت چین عبارت است از: فردی که شش سال و بیشتر سن داشته باشد و در هفته گذشته دست کم یک ساعت بر خط بوده باشد. لذا با در نظر گرفتن معیارهای فوق، داده‌های موجود، نشان از فاصله زیاد کلان شهر تهران با شهر جهانی شانگهای دارد (جدول ۸) که به نوبه خود در حضور تهران و شانگهای در شبکه شهرهای جهانی تاثیرگذار می‌باشد. بر اساس نتایج، سطح معنی داری آزمون کالموگروف اسمیرنوف (sig=۰) به دست آمده که برای هر دو شهر شانگهای و تهران کوچکتر از ۰,۰۵ می‌باشد در نتیجه این دو نمونه نرمال نیستند، لذا

¹ - international telecommunication union

برای مقایسه میزان ضریب نفوذ اینترنت در دو شهر شانگهای و تهران از آزمون من-ویتنی استفاده می‌شود. با توجه به نتیجه این آزمون، تفاوت معنی‌داری بین دو شهر تهران و شانگهای از لحاظ میانگین ضریب نفوذ اینترنت وجود دارد ($p < 0.05$) و از آنجایی که میانگین رتبه‌ای این متغیر در این آزمون برای شهر شانگهای ($M=15.50$) بیشتر از تهران ($M=5.50$) محاسبه شده است (جدول شماره ۹)، لذا میزان ضریب نفوذ اینترنت در شانگهای بیشتر از تهران بوده است.

جدول (۸): ضریب نفوذ اینترنت در شانگهای و تهران (درصد)

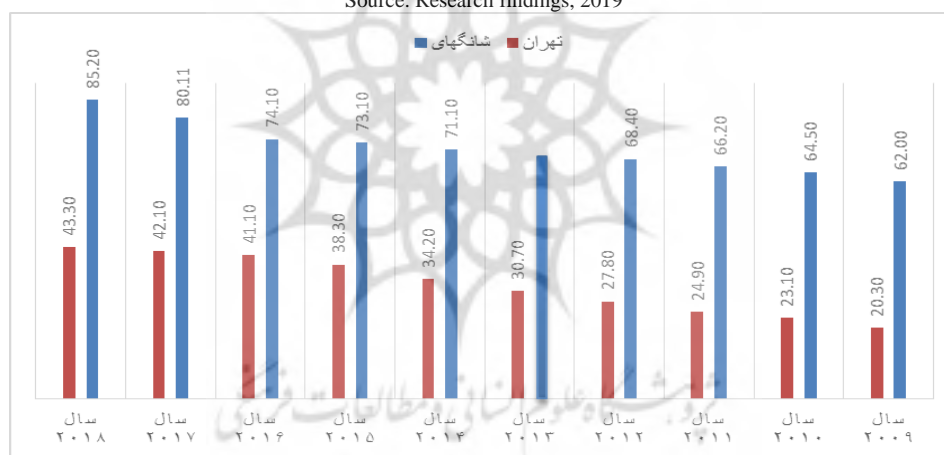
سال (میلادی)	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
شانگهای	۶۲	۶۴/۵	۶۶/۲۰	۶۸/۴۰	۷۰/۷۰	۷۱/۱۰	۷۳/۱۰	۷۴/۱۰	۸۰/۱۱	۸۵/۲
تهران	۲۰/۳	۲۳/۱	۲۴/۹	۲۷/۸	۳۰/۷	۳۴/۲	۳۸/۳	۴۱/۱	۴۲/۱	۴۳/۳

Source: Research findings, 2019

جدول (۹): نتایج آزمون من ویتنی جهت مقایسه ضریب نفوذ اینترنت در دو شهر شانگهای و تهران

عنوان متغیر	شهر	تعداد	میانگین مرتبه ای	سطح معنی داری	اماره آزمون
ضریب نفوذ اینترنت	شانگهای	۱۰	۱۵.۵۰	۰.۰۰۰	۵۵.۰۰۰
	تهران	۱۰	۵.۵۰		

Source: Research findings, 2019

شکل (۷): میزان ضریب نفوذ اینترنت در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (درصد)

Source: Research findings, 2019

گردشگری خارجی

بر اساس آمار موجود، شهر جهانی شانگهای در یک دوره ده ساله در زمینه تعداد گردشگران خارجی دارای رشد قابل توجه نسبت به تهران می‌باشد (جدول ۱۰). بر اساس نتایج، سطح معنی‌داری آزمون کالموگروف اسمیرنوف ($\text{sig} = 0$) به دست آمده که برای هر دو شهر شانگهای و تهران کوچکتر از $0,05$ می‌باشد در نتیجه این دو نمونه نرمال نیستند، لذا برای مقایسه تعداد گردشگری خارجی در دو شهر شانگهای و تهران از آزمون من-ویتنی استفاده می‌شود. با توجه به نتیجه این آزمون، تفاوت معنی‌داری بین دو شهر تهران و شانگهای از لحاظ میانگین گردشگری خارجی وجود دارد ($p < 0.05$) و از آنجایی که میانگین رتبه‌ای این متغیر در این آزمون برای شهر شانگهای ($M=15.50$) بیشتر از تهران ($M=5.50$) محاسبه شده است (جدول ۱۱)، لذا تعداد گردشگران خارجی در شانگهای بیشتر از تهران بوده است.

جدول (۱۰): تعداد گردشگران خارجی وارد شده به شانگهای و تهران (نفر)

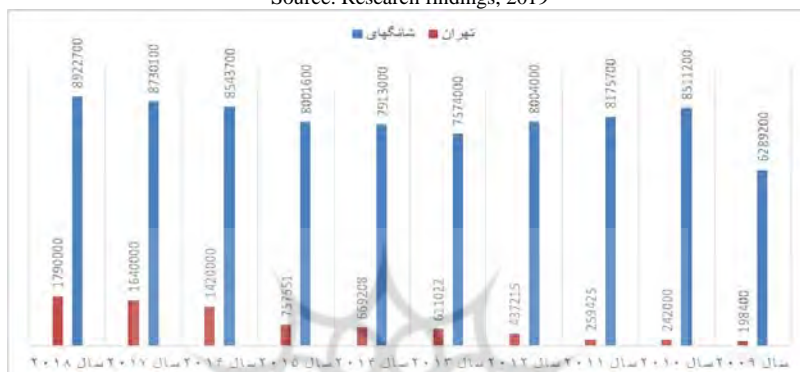
سال میلادی	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
شانگهای	۶۲۸۹۲۰۰	۸۵۱۱۲۰۰	۸۱۷۵۷۰۰	۸۰۰۴۰۰۰	۷۵۷۴۰۰۰	۷۹۱۳۰۰۰	۸۰۰۱۶۰۰	۸۵۴۳۷۰۰	۸۷۳۰۱۰۰	۸۹۲۲۷۰۰
تهران	۱۹۸۴۰۰	۲۴۲۰۰۰	۲۵۹۴۲۵	۴۳۷۲۱۵	۶۱۱۰۲۲	۶۶۹۲۰۸	۷۵۷۵۵۱	۱۴۲۰۰۰۰	۱۶۴۰۰۰۰	۱۷۹۰۰۰۰

Source: Research findings, 2019

جدول (۱۱): نتایج آزمون من ویتنی جهت مقایسه تعداد گردشگران خارجی در دو شهر شانگهای و تهران

عنوان متغیر	شهر	تعداد	میانگین مرتبه ای	سطح معنی داری	اماره از مومن
گردشگری خارجی	شانگهای	۱۰	۱۵.۵۰	۰.۰۰۰	۵۵.۰۰۰
	تهران	۱۰	۵.۵۰		

Source: Research findings, 2019

شکل (۸): تعداد گردشگران خارجی در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (نفر) Source: Research findings, 2019

تعداد شعبات بانک‌های خارجی

بر طبق داده‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تهران مجموعاً دارای چهار شعبه بانک خارجی، که شامل: یک شعبه بانک مشترک ایران و ونزوئلا و دو شعبه بانک تجاری ایران و اروپا، یک شعبه بانک تعاون اسلامی برای سرمایه‌گذاری می‌باشد که عموماً در محدودی از کشورها فعالیت می‌کنند. این میزان در شهر جهانی شانگهای با یک روند افزایشی در سال ۲۰۱۸ تعداد ۵۰۱ شعبه بانک خارجی می‌باشد که عمدتاً در حوزه جهانی مشغول فعالیت هستند. مقایسه این دو شهر از نظر تعداد شعبه‌های بانک‌های خارجی به خوبی گویای به پایین بودن عملکرد کلان شهر تهران در این زمینه اشاره دارد (جدول شماره ۱۲). با توجه به غیر نرمال بودن داده‌ها، جهت مقایسه دو جامعه از تحلیل ناپارامتری من ویتنی استفاده می‌کنیم. با توجه به نتیجه این آزمون، تفاوت معنی‌داری بین دو شهر تهران و شانگهای از لحاظ میانگین تعداد شعبات بانک‌های خارجی وجود دارد ($p < 0.05$) و از انجایی که میانگین رتبه‌ای این متغیر در این آزمون برای شهر شانگهای ($M=6.50$) بیشتر از تهران ($M=2.50$) محاسبه شده است (جدول شماره ۱۳)، لذا تعداد شعبات بانک‌های خارجی در شانگهای بیشتر از تهران بوده است.

جدول (۱۲): تعداد بانک‌های خارجی در شانگهای و تهران

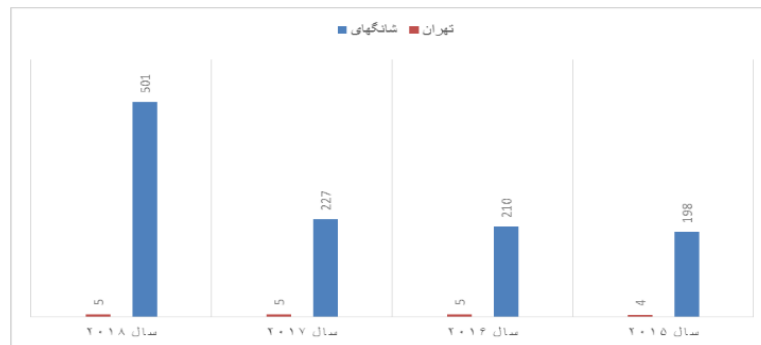
سال میلادی	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
شانگهای	۱۹۸	۲۱۰	۲۲۷	۵۰۱
تهران	۴	۵	۵	۵

Source: Research findings, 2019

جدول (۱۳): آزمون من ویتنی جهت مقایسه تعداد شعبات بانک‌های خارجی در دو شهر شانگهای و تهران

عنوان متغیر	شهر	تعداد	میانگین مرتبه ای	سطح معنی داری	اماره از مومن
تعداد شعبات بانک‌های خارجی	شانگهای	۴	۶.۵۰	۰.۰۰۰	۱۰.۰۰۰
	تهران	۴	۲.۵۰		

Source: Research findings, 2019

شکل (۹): تعداد شعبات بانکهای خارجی در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (نفر) Source: Research findings, 2019

تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی

بر اساس داده‌های موجود، تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی در شهر شانگهای با فاصله زیادی، در مقایسه با تهران قرار دارد. رشد صعودی استقبال شرکت‌های چند ملیتی در تهران از سال ۲۰۱۶ به بعد در نتیجه برداشتن تحریم‌ها می‌باشد که با خروج ایالات متحده آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸ این تعداد نزولی شده است (جدول شماره ۱۴) با توجه به غیر نرمال بودن داده‌ها جهت مقایسه دو جامعه از تحلیل ناپارامتری ی من ویتنی استفاده می‌کنیم. نتیجه این آزمون، تفاوت معنی داری بین دو شهر تهران و شانگهای از لحاظ میانگین تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی‌شان می‌دهد ($p < 0.05$) از انجایی که میانگین رتبه‌ای این متغیر در این آزمون برای شهر شانگهای ($M=15.20$) بیشتر از تهران ($M=5.80$) محاسبه شده است، باید عنوان کرد که تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی در شانگهای بیشتر از تهران بوده است.

جدول (۱۴): تعداد شعبات شرکت‌های چند ملیتی در شانگهای و تهران

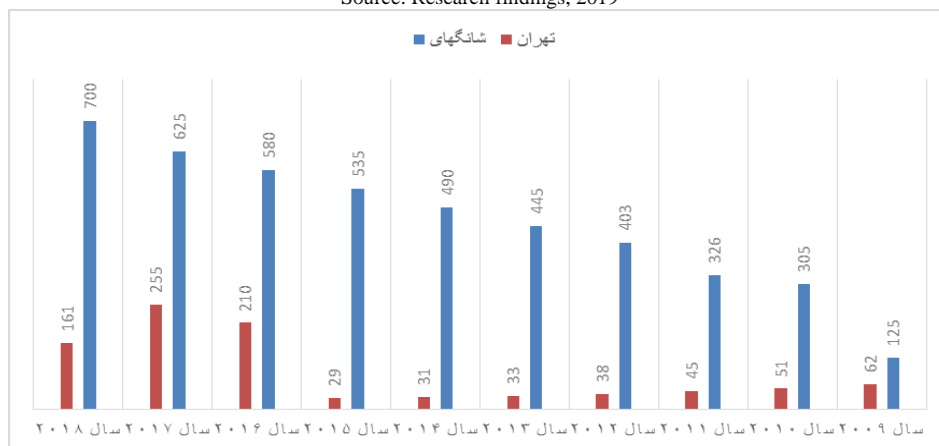
سال میلادی	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
شانگهای	۱۲۵	۳۰۵	۳۲۶	۴۰۳	۴۴۵	۴۹۰	۵۳۵	۵۸۰	۶۲۵	۷۰۰
تهران	۶۲	۵۱	۴۵	۳۸	۳۳	۳۱	۲۹	۲۱۰	۲۵۵	۱۶۱

Source: Research findings, 2019

جدول (۱۵): نتایج آزمون من ویتنی جهت مقایسه تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی در دو شهر شانگهای و تهران

عنوان متغیر	شهر	تعداد	میانگین مرتبه ای	سطح معنی داری	آماره آزمون
تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی	شانگهای	۱۰	۱۵.۲۰	۰.۰۰۰	۳.۰۰۰
	تهران	۱۰	۵.۸۰		

Source: Research findings, 2019

شکل (۱۰): تعداد شعبات دفاتر شرکت‌های چند ملیتی در دو شهر شانگهای و تهران طی دوره ۱۰ ساله (نفر) Source: Research findings, 2019

نتیجه‌گیری و دستاوردهای علمی و پژوهشی

موضوع اول: تشخیص و بیان سازوکار فضای جغرافیایی شانگهای و تهران در فرآیند جهانی شدن:

بر طبق یافته‌های نظری تحقیق، نزدیک‌ترین بررسی‌های در حوزه سازوکار فضای جغرافیایی، در نوشته‌های «ساسکیسا ساسن» با موضوع سازوکار پراکندگی در عین تمرکز می‌باشد. به عبارتی (ساسن) بیان می‌دارد هرچه عملیات شرکت‌ها و بازارها جهانی‌تر می‌شود، آنها از اقتصاد به هم پیوسته بیشتر بهره می‌برند. او تاکید می‌کند که این اقتصادها به طور توأمان از امکانات پراکندگی گسترده جغرافیایی برخوردار هستند. از نظر این اندیشمند، جغرافیای کلی جهانی شدن، پویایی‌های تمرکز و پراکندگی فضایی را در بر می‌گیرد. «آنتونی گیدنز» رشد شرکت‌های چند ملیتی در فرآیند جهانی شدن و یکپارچگی اقتصاد جهانی و پراکندگی مراکز تولید و پیوستگی آنها در سطح جهان اشاره دارد. و همچنین نظریه «ارمسترانگ و مک گی» در همگرایی و واگرایی جهانی که نتیجه آن پراکندگی جغرافیایی صنایع تولیدی در مکان‌هایی با هزینه کمتر و کنترل فرآیند تجارت و سرمایه‌گذاری از جانب شرکت‌های فراملیتی است و همچنین همگرایی جهانی سرمایه و مدیریت آن در شهرهای جهانی می‌باشد. «امانویل کاستلز» به مطالعه و بیان فرآیندهای اقتصادی، اطلاعاتی و ارتباطی پرداخته و آنها را دارای واکنش‌هایی می‌داند. و این کنش و واکنش‌ها را در قالب جامعه شبکه‌ای بیان می‌دارد. در کنار آن یافته‌های پرسشنامه که در مورد مولفه‌های سامانه جهانی و غیرجهانی موبد این نظر است که یکپارچگی فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی با جهان باعث پیوستگی مکانی این فرآیندها می‌شود و در سامانه غیرجهانی وابستگی به فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی داخل باعث گسستگی مکانی این فرآیندها با جهان خواهد شد. همچنین بر طبق آزمون (Man-witny)

از شاخص جهانی فارن پالسی و گروه مطالعات جهانی شدن و جهانشهرها، همه ۶ متغیر نشان‌دهنده یکپارچگی حد بالای فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی و در نتیجه پیوستگی مکانی خیلی بیشتر با جهان خارج در شهرهای جهانی نسبت به کلانشهرهای ملی می‌باشد. در مجموع در سامانه جهانی، حجم فضای جریان‌ها در سطح خیلی بالاتری از فضای مکانها قرار دارد. این مورد در سامانه غیر جهانی برعکس می‌باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت فرآیند جهانی شدن که پدید آورنده ساختار جهانی شدن می‌باشند تاثیر فراوانی بر فضای جغرافیایی که همان کنش (فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی) و واکنش مکانی آن است، خواهد داشت. شهر جهانی و کلانشهر ملی به عنوان بستر فضای جغرافیایی متاثر از آن بوده و دارای سازوکار متضاد می‌باشد به طوری که سازوکار فضای جغرافیایی شهر جهانی شانگهای دارای یکپارچگی بالای فرآیندهای اقتصادی، ارتباطی و اطلاعاتی و پیوستگی مکانی بالای این فرآیندها با سامانه جهانی می‌باشد. در حالی که در کلانشهر ملی تهران وابستگی به فرآیندهای اقتصادی و ارتباطی و اطلاعاتی داخل و در نتیجه گسستگی بالای مکانی این فرآیندها را با جهان بیرون نشان می‌دهد.

موضوع دوم: راههای ایجاد ساز و کار مناسب جهت ورود کلانشهر تهران به فرآیند جهانی شدن:

تهیه یک برنامه جامع برای مواجهه با جهانی شدن داری اهمیت بالایی می‌باشد بنابراین انتخاب راهکار و سیاست، دو بعد اصلی از پاسخ شهر به جهانی شدن هستند در صورتی که شهر بخواهد اهداف بین المللی داشته باشد نیازمند

تجدید نظر در سیاست‌های محلی منطقه‌ای و حتی ملی است. تجربیات موفق چین، هند، امارات متحده عربی، نروژ... موید این نظر می‌باشد.

چنانکه از شواهد برمی‌آید، یکی از مدل‌های موفق در زمینه جهانی شدن مدل معرف به مدل شانگهای جهانی شدن می‌باشد. چینی‌ها در مواجهه با پدیده جهانی شدن به این نتیجه رسیدند که جهانی شدن و به ویژه جهانی شدن اقتصاد یک فرآیند اجتناب‌ناپذیر برای توسعه کشورها و جهان است. لذا زمانی که دنگ شیائو پینگ (رهبر جمهوری خلق چین) در نظر داشت روابط آزاد را با جهان آغاز کند و بخصوص بعد از واقعه میدان "تیان نان من" پیشنهاد "ژو رونجی" شهردار شانگهای جهت اصلاحات اقتصادی شهر در سال ۱۹۸۹ مورد موافقت حزب کمونیست چین قرار گرفت (Chang, 2012: 62). پایه اصلی مدل شانگهای، ترکیب بخش خصوصی و دولتی و یا در سطح بالاتر ترکیب سوسیالیسم و کاپیتالیسم می‌باشد که علاوه بر آن مشخصه‌هایی همچون: بهبود فضای کسب و کار، اعطای اختیارات بیشتر به مدیریت شهری، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه فعالیت‌های خدمات پیشرفته تولید و خروج کارخانجات تولیدی از شانگهای جهت جلوگیری از آلودگی محیط زیست را شامل می‌شود. تجربه شانگهای نشان می‌دهد، اقتصاد با ترکیب شرکت‌های خصوصی و دولتی، برای یک کشور در حال توسعه که می‌خواهد به فرآیند جهانی شدن بپیوندد، گزینه مناسبی است. هرچند که قبل از آن بخشی از اقتصاد دانان غربی به آن اعتقاد نداشتند (Ibid:74) (شایان ذکر است این مفهوم با مقوله شرکت‌های ناموفق حصولتی در ایران مترادف نمی‌باشد). در این تحقیق با توجه به بررسی شهر شانگهای و سازوکار فضای جغرافیایی آن در فرآیند جهانی شدن، از این تجربه جهت پیشنهاد سازوکار مناسب برای شهر تهران در دو بعد سیاست‌های کلان ملی و سیاست‌های مدیریت شهری استفاده شده است.

سیاست‌های کلان ملی:

به طور کلی می‌توان کشورهای جهان را از حیث نقطه تمرکزی که در سیاست خارجی دارند به دو دسته کلی تقسیم کرد: نخست، کشورهای که غالباً تأمین امنیت سخت را سرلوحه اهداف سیاست خارجی خود قرار می‌دهند. این قبیل کشورها را می‌توان دولت‌های امنیت ملی نام نهاد، زیرا در اغلب مواقع به علت درگیر بودن در منازعات نظامی یا واقع شدن در منطقه‌ای پرمنازعه، در سیاست خارجی خود بر موضوعات امنیتی - نظامی تمرکز می‌کنند. دوم، کشورهایی که عمدتاً توسعه‌گرایی را در صدر دستورکار سیاست خارجی خود قرار می‌دهند. البته این بدان معنا نیست که دولت توسعه‌گرا به امنیت سخت بی‌توجه است و دولت امنیت ملی به توسعه‌گرایی اعتنا ندارد، بلکه در جهان واقعی، دولت‌ها در پیوستاری قرار دارند که یک سر آن توسعه‌گرایی و سر دیگر آن امنیت محوری است. در این میان، به نظر می‌رسد هر چه زمان می‌گذرد، جمهوری خلق چین در پیوستار مورد نظر بیش از پیش به سمت توسعه‌گرایی در سیاست خارجی حرکت می‌کند در همین چارچوب، ارکان سیاست خارجی اقتصادمحور چین را به شرح ذیل می‌توان برشمرد. ۱- ایجاد مناطق تجارت آزاد در نقاط مختلف کشور. ۲- انعقاد موافقتنامه‌های تجارت آزاد با سایر کشورها. ۳- اعطای کمک به کشورهای فقیر جهت گسترش حوزه نفوذ. ۴- جذب سرمایه‌گذاری خارجی و

سرمایه‌گذاری در سایر کشورهای جهان به ویژه کشورهای در حال توسعه. ۵- مشارکت در مجامع بین‌المللی در موضوعات اقتصادی و تجاری، لذا با توجه به تجربیات جهانی و تجربه موفق چین در ارایه مدل کارآمد جهانی شدن شانگهای، در بعد سیاستهای کلان ملی می‌توان موارد ذیل را در چارچوب مدل پیشنهادی برای تهران نام برد. ۱- بهبود فضای کسب و کار ۲- عضویت در سازمان تجارت جهانی ۳- ترکیب بخش خصوصی و دولتی ۴- حضور دولت در بخش ایجاد زیرساختها ۵- اولویت جهانی شدن با اقتصاد ۶- انعقاد پیمانهای تجاری بین‌المللی و منطقه-ای ۷- افزایش اختیارات استانها در اداره امور.

سیاست‌های مدیریت شهری:

کلانشهرهای کشورهای در حال توسعه در مقایسه با سایر شهرها، به دلیل داشتن امکانات بیشتر از جمله تمرکز مدیریت، بهره‌برداری از فناوری نوین، وجود نیروهای تحصیل کرده و متخصص، زیرساخت‌های مناسب، تجمع و تمرکز سرمایه و وجود کادر برتر مدیریتی از ظرفیت بیشتری برای پذیرش عملکردهای اقتصادی و فرایندهای جهانی شدن برخوردار است. بنابراین تهران نیز همانند سایر کلانشهرها واجد شرایط لازم می‌باشد (Tavakoli Nia et al, 2015: 90). در کنار این توان، کلانشهر تهران دارای مشکلات فراوان از جمله، مهاجرت گسترده، تمرکز واحدهای صنعتی، گسترش فیزیکی و بی‌قواره رنج می‌برد. مشکلات این شهر در اصل، از مشکلات کشور در زمینه استراتژی صنعتی و جمعیتی که پس از سالهای ۱۳۴۲ و اوج روند مدرنیزاسیون در کشور آغاز شده و در سالهای بعد بخصوص آغاز جنگ تحمیلی تشدید شده است. لذا با توجه به تجربیات شهر شانگهای در این زمینه موارد ذیل در حوزه سیاستگذاری مدیریت شهری پیشنهاد می‌گردد: الف) توسعه و گسترش خدمات پیشرفته پشتیبان تولید (APS^۱)، به عنوان جایگزین تغییر نقش و در نتیجه کارکرد تهران: با توجه به تجربه موفق شانگهای، کلانشهر تهران می‌بایستی از تمرکز واحدهای صنعتی بزرگ خارج شود تا از تبعات آن از جمله:لودگی هوا، رشد افسار گریخته و مهاجرت رهایی یابد تا گام‌های اولیه و مهم در زمینه کارکردهای جهانی برداشته شود. مناسبترین جایگزین کارکرد تهران، توسعه خدمات (APS) می‌باشد. (APS) مفهومی است که در عصر اقتصاد شبکه‌ای، نقطه پیوند فضای مکان-ها به فضای جریان‌ها از طریق روابط شبکه‌ای معرفی شده‌اند. این خدمات از بخش‌های مختلف اقتصادی، به‌ویژه در پیوند با نقش‌های فراملی شهرها پشتیبانی می‌کنند. در واقع برخورداری از خدمات APS از ویژگی‌های شهرها در دوره اقتصاد پست فوردیسمی معرفی شده است. خدمات حسابرسی، ICT، خدمات مالی و بانکی، خدمات مدیریتی، خدمات حقوقی، خدمات تبلیغات و بازاریابی و در نهایت خدمات بیمه در رده خدمات APS معرفی شده‌اند که مراکز اصلی و مدیریتی آنها در شهرهای مهم تمرکز یافته و چنانچه از قدرت و نفوذ فراملی برخوردار باشند، در شهرهای جهانی متمرکز می‌شوند (Hatami Nejad et al, 2012: 238) در حال حاضر تهران در بعد کارکرد، خدمات APS در چهارچوب تقاضای ملی و محلی فعالیت می‌کنند و با وجود داشتن قابلیت دانشی و نیروی تخصصی، کارکردهای جهانی شده ارائه نمی‌دهند. تا جایی که این شهر با وجود داشتن پتانسیل‌های ارائه خدمات پیشرفته در

سطحی فراملی در منطقه و جذب شرکت‌های فراملی برای حضور در فضای شهری خود در بخش خدمات APS جایگاه و پیوند بسیار ضعیفی داشته است (Ibid:239). ب) کاهش مهاجرت افراد غیرمتخصص به تهران، با بهبود فضای کسب کار، تجربیات و یافته‌ها در بین سالهای ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵ میلادی در مورد تاثیر بهبود فضای کسب و کار در کشور بر نرخ رشد اقتصادی و نرخ بیکاری و نهایتاً نرخ رشد جمعیت شهر تهران نشان از تاثیر مثبت سیاست بهبود فضای کسب و کار در کشور و تاثیر آن بر اشتغال و کاهش رشد جمعیت در تهران به دلیل عدالت فضایی توسعه در کشور می‌باشد. به عبارتی بیشترین نرخ رشد جمعیت شهر تهران که ناشی از مهاجرت بیکاران در فاصله سالهای ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۰ میلادی بوده که در همین فاصله زمانی نرخ بیکاری در کشور بالاست و نرخ رشد اقتصادی نیز پایین می‌باشد و رتبه ایران از بهبود فضای کسب و کار در رتبه ۱۴۲ که نامناسب می‌باشد منطبق است. ج) سهولت و جذب سرمایه‌گذاری خارجی: یکی از اولین اقدامات شانگهای پس از ۱۹۸۹ میلادی، تصویب قوانین جدید، جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی و مشوق‌های لازم برای سرمایه‌گذاران خارجی بود. که نتیجه آن افزایش سرمایه‌گذاری خارجی از ۱۷۷ میلیون دلار در سال ۱۹۹۰ میلادی به بیش از ۱۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ بوده است. پیامد افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، حضور شرکتهای چند ملیتی، بانک‌های خارجی، حجم تجارت بین‌الملل و افزایش گردشگران خارجی بوده است.

با عنایت به پیشنهادات قسمت قبل جهت تسهیل ورود تهران به فرایند جهانی شدن، که اقتباسی از مدل شانگهای جهانی شدن می‌باشد. جهت تحلیل و انطباق شرایط گذشته و حال شانگهای با شهر تهران داده‌های موجود در یک جدول ارائه شده است (جدول ۱۶). در این جدول به مقایسه تطبیقی دو شهر شانگهای و تهران قبل و بعد از جهانی شدن پرداخته شده است. بر اساس اطلاعات این جدول نقطه عطف ورود شانگهای به فرایند جهانی شدن بعد از سال ۱۹۹۰ میلادی می‌باشد داده‌ها و شرایط تهران در سال ۱۳۹۷ شمسی شباهت زیادی به شانگهای قبل از جهانی شدن دارد. در قسمت دوم جدول به شرایط و داده‌های شانگهای بعد از جهانی شدن و سناریوی پیشنهادی برای تهران جهت ورود به فرایند جهانی شدن می‌باشد. به نظر می‌رسد در صورت تحقق شرایط، تهران در ۱۰ سال اول جزء شهرهای جهانی در طیف گاما خواهد بود.

با توجه به یافته‌های موجود، تهران با اقتباس از مدل شانگهای جهانی شدن، می‌تواند به این پدیده ورود پیدا کند.

جدول (۱۶): مقایسه وضعیت تهران و شانگهای در قبل و بعد از جهانی شدن

دوره زمانی	شهر	شانگهای ۱۹۹۰ میلادی	تهران ۱۳۹۷ شمسی
	شاخصهای جهانی شدن (متغیرها)		
	سرمایه گذاری مستقیم خارجی	۱۷۷ میلیون دلار***	۹۹ میلیون دلار
	تجارت بین الملل	۷۴۳۱ میلیون دلار***	۱۰۵۶۵ میلیون دلار
قبل از جهانی شدن	ضریب نفوذ اینترنت	*	۴۳/۳ درصد
	گردشگر خارجی	۴۶۰۶۰۰***	۱۷۹۰۰۰۰
	تعداد شعبات بانکهای خارجی	۲۴***	۵
	تعداد شعبات دفاتر شرکتی	*	۱۶۱
	تعداد شعبات چند ملیتی		

۱-سیاست درهای بسته اقتصادی	۱-سیاست درهای باز اقتصادی		
۲-محدودیت صادرات و واردات به دلیل تحریمهای ظالمانه	۲-حجم اصلی صادرات و واردات با کشورهای بلوک شرق		
۳-نامشخص بودن سیاستهای اقتصادی	۳-نوع اقتصاد کمونیستی	مشخصات کلان اقتصاد ملی	
۴-عدم ثبات نرخ ارز و کاهش ارزش پول ملی	۴-اغلب تولیدات، کشاورزی و برای مصرف داخلی		
۵-ایران محل ارتباطات مالی جهانی نمی‌باشد	۵-چین محل ارتباطات مالی جهانی نبود		
۶-بخش اعظم اقتصاد ناشی از فروش نفت	۶-عدم عضویت در سازمان تجارت جهانی		
۷-عدم عضویت در سازمان تجارت جهانی	۷-عدم وجود شهر جهانی		
۸-عدم وجود شهر جهانی	۸-منشا ۴٪ از اقتصاد جهان		
۹-اکثر شیوه تولید خوشه ای(وابسته به واحدهای تولید داخلی)	۹-شیوه تولید خوشه ای (وابسته به واحدهای تولید داخلی)		
۱۰-توسعه نامتوازن نواحی، تمرکز گرایی وسیل مهاجرت به شهرهای بزرگ به خصوص تهران	۱۰-فقر شدید در نواحی روستایی		
تهران (پیشنهادی)	شانگهای ۲۰۱۸ میلادی	شهر شاخصهای جهانی شدن(متغیرها)	
۷میلیارد دلار	۱۷/۳میلیارد دلار	سرمایه گذاری مستقیم خارجی	
۳۰میلیارد دلار	۵۱۵/۷ میلیارد دلار	تجارت بین الملل	
۸۰ درصد	۸۵/۲ درصد	ضریب نفوذ اینترنت	بعد از جهانی شدن
۵میلیون نفر	۸۹۲۲۷۰۰	گردشگر خارجی	
۲۵۰	۵۰۱	تعداد شعبات بانکهای خارجی	
۲۰۰	۷۰۰	تعداد شعبات دفاتر شرکتی چندملیتی	
۱-سیاست درهای باز اقتصادی و جهانی شدن با اولویت اقتصادی	۱-سیاست درهای باز اقتصادی و جهانی شدن با اولویت اقتصادی		
۲-تجارت بین الملل با اکثر کشورهای جهان	۲-تجارت بین الملل با اکثر کشورهای جهان		
۳-مدل چینی جهانی شدن ترکیب کاپیتالیسم و کمونیسم	۳-مدل چینی جهانی شدن ترکیب کاپیتالیسم و کمونیسم		
۴-کاهش هزینه‌های تولید، رقابتی شدن صنایع، شیوه تولید به صورت خطی در راستای سیاست درون‌زا بودن و برون‌گرایی	۴-دارای شهرهای جهانی مهم از جمله شانگهای		
۵-تمرکز فعالیتهای مالی در تهران و افزایش مبادلات بانکی با دنیای خارج	۵-چین محل ارتباطات مالی جهانی		
۶-بهبود فضای کسب و کار در کشور	۶-عضویت در سازمان تجارت جهانی	مشخصات کلان اقتصاد ملی	
۷-افزایش شرکتهای چند ملیتی و بانکهای خارجی	۷-منشا بیش از ۱۵٪ از اقتصاد جهانی		
۸-اقتباس از الگوی چینی جهانی شدن (ترکیب بخش دولتی و خصوصی)	۸- پس از ایالات متحده دومین قدرت اقتصادی جهان		
۹-تمرکز و سرمایه گذاری خارجی و داخلی بر خدمات APS در کلانشهر تهران	۹-جذب سرمایه گذاران خارجی و تبدیل شانگهای به عنوان بهشت سرمایه گذاران خارجی		
۱۰-تهران یک شهر جهانی با رتبه گاما در ۱۰ سال اول	۱۰-برنامه‌ریزی ایجاد زیرساختهای مهم از جمله طرح (یک جاده یک کمربند)		
۱۱-افزایش تعداد گردشگر خارجی	۱۱-ایجاد پیمان اقتصادی شانگهای برای جلوگیری از یکجانبه گرایی در جهان		
	۱۲-شیوه تولید به صورت خطی (جهانی)		
	۱۳-افزایش شرکتهای چند ملیتی و بانکهای خارجی		
	۱۴-افزایش تعداد گردشگر خارجی		

«جمهوری خلق چین از سال ۱۹۹۴ میلادی به شبکه اینترنت پیوسته است» *شرکتهای چند ملیتی به دلیل

اقتصاد بسته تا قبل از سال ۱۹۹۰ میلادی در چین حضور نداشتند

Source: Research Results

در مجموع می‌توان نتایج و پیشنهادات حاصل از این تحقیق را به شرح ذیل بیان کرد:

- (۱) باتوجه به جایگاه کشور در منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا و فرصت همسایگی با ۱۵ کشور با جمعیتی بالغ بر ۶۰۰ میلیون نفر، کلانشهر تهران از این موقعیت متأثر می‌باشد. لذا نمی‌تواند فارغ از تغییر و تحولات جهانی و به خصوص به دور از ابر فرآیند جهانی شدن باشد. تا جایی که مدیریت شهر، بدون توجه به مولفه‌های جهانی شدن، به اهداف قابل توجهی دست پیدا نخواهد کرد. لذا در صورت تقویت نقش کشور در حوزه کشورهای منطقه منا^۱ (MENA)، اورآسیا و پیمان شانگهای و عضویت در سازمان تجارت جهانی، ورود کلانشهر تهران به فرآیند جهانی شدن آسانتر و جدی‌تر و با تبعات منفی کمتری همراه خواهد بود. لذا به نظر می‌رسد سیاستگذاری‌های مدیران شهری می‌بایستی در مورد مولفه‌های جهانی شدن با اولویت رویکردهای منطقه ای و در مراحل بعد جهانی تنظیم گردد.
- (۲) با ارتباطات گسترده جهانی، رقابت در عرصه اقتصاد و تبادل روزافزون اطلاعات، جهانی شدن شبیه امواجی سهمگین عمل کرده که کلیه عرصه‌های زیست بشر را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در نتیجه کشورها، توان مقابله یا مقاومت در برابر آن را ندارند و تنها می‌توانند با مدیریت آگاهانه، زمان و مکان ورود و کاهش اثرات منفی این ابر فرآیند، ایفای نقش کنند. از طرف دیگر و از آنجایی که در کشورهای در حال توسعه، دروازه ورود به فرآیند جهانی شدن، کلانشهرهای ملی می‌باشد و نظر به بررسی‌های این تحقیق، تهران هم به عنوان یک کلانشهر و هم به عنوان پایتخت، در کنار دارا بودن حداقل زیرساخت‌ها، به عنوان بهترین گزینه جهت ورود به فرآیند جهانی شدن پیشنهاد می‌گردد.
- (۳) تجربه موفق شانگهای در مدیریت شهر جهانی، در قالب پروژه حکمروایی شهری که با کاهش اختیارات دولت ملی در مدیریت این شهر نمود پیدا می‌کند. دولت همچنان حضور دارد ولی در ایجاد و توسعه زیرساخت‌های شهری، تهران در جایگاه یک کلانشهر ملی، توانایی اجرای الگوی شانگهای مدیریت شهری را دارد تا از این رهگذر، نقش‌یابی مجددی در کشور داشته باشد.
- (۴) اولویت مطالعات جهانی شدن در کشور می‌بایستی با مدل‌های بومی‌سازی شده و سازگار با این فرایند باشد. لذا از آنجایی که توجه به افکار عمومی از پیش‌نیازهای طرح‌ها در قرن جدید می‌باشد. توجه به اصل مشارکت عمومی شهروندان، در طرح‌های مرتبط با جهانی سازی، می‌تواند اثرات منفی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی حاصل از تغییرات اقتصادی را به حداقل برساند.
- (۵) آنچنان که می‌دانیم، کلانشهرها در کشورهای در حال توسعه، حداقل تا چند دهه آتی، همچنان با رشد مواجه خواهند بود. لذا به جای سیاست‌های حذف و کاهش نقش کلانشهر تهران، می‌بایستی هم اندیشی برای اصلاح و تقویت کارکردهای جدید کلانشهری در پیوند با فرآیند جهانی شدن، مدنظر برنامه‌ریزان باشد.
- (۶) استراتژی دولت چین در پراکنش مکانی فعالیت‌های عمده، شامل تمرکززدایی و توسعه مناطق آزاد می‌باشد. به عنوان نمونه در سال ۲۰۱۳ منطقه آزاد شانگهای جهت سرعت بخشیدن به تحولات اقتصادی، در جوار آن ایجاد گردید. تقویت عدالت فضای جغرافیایی با اجراء و پیگیری سیاست تمرکززدایی در کشور و توسعه نواحی در هم-

پیوندی با کشورهای همسایه و دیگر کشورها و جایگزینی نقش‌های جهانی برای کلانشهر تهران در گرو سیاست-های از جمله ایجاد مناطق آزاد تجاری صنعتی، مناطق ویژه صنعتی با رویکرد برون‌گرایی در عین درون‌زایی می‌باشد.

۷) الگوی استخراج شده در موضوع اول و معادله‌های مربوط به آن که شامل: یکپارچگی بیشتر فرآیندها و پیوستگی بیشتر مکانی سامانه جهانی نسبت به سامانه غیر جهانی، مویید این نظر است که در سامانه جهانی با افزایش نقش-پذیری عامل رقابت، عرصه‌های گوناگون اقتصاد، ارتباطات و اطلاعات، علاوه بر حضور موفق در بازارهای جهانی، در استفاده واقعی از ظرفیت‌های راکد کشور و در نتیجه کلانشهر تهران موثر خواهد بود. به عنوان نمونه: شیوه تولید خطی (قطعات مختلف یک تولید صنعتی در کشورهای مختلف تولید می‌شود) که در سامانه جهانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. نسبت به شیوه تولید خوشه‌ای (قطعات یک تولید صنعتی در داخل یک کشور تولید می‌شود) که در سامانه غیر جهانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در هم‌پیوندی مناطق مختلف اقتصادی کشور با دنیای خارج موثر خواهد بود که این به نوبه خود نقش بسزایی در سیاست عدم تمرکز منابع و ثروت در پایتخت ایفا خواهد کرد و در نتیجه کانون‌های توسعه در کل مناطق مستعد کشور فعال خواهد شد.

۸) شرکتهای چند ملیتی که در بستر جهانی شدن فعالیت می‌کنند، جهت سود دهی بیشتر گاهی اوقات مکان‌های تولید را به کشورهای در حال توسعه منتقل می‌کنند. این تاکتیک باعث از دست رفتن شغل و رکود در شهرهای کشورهای توسعه یافته شده است (نمونه: رکود شهر دیترویت، قلب اتومبیل‌سازی آمریکا در نتیجه جابجایی کارخانجات به مکزیک و چین و یا رکود محصولات کشاورزی در بریتانیا) که نتیجه آن نارضایتی در این کشورها و توجیه افکار ضد جهانی شدن همچون بحران برگزیت در بریتانیا، رای بالای احزاب راست در اروپا، برنده شدن ترامپ در انتخابات آمریکا می‌باشد. در مدل جهانی شدن شانگهای، دولت در این مواقع ورود پیدا می‌کند و از آسیب بیشتر به اقتصاد و بحرانهای اجتماعی جلوگیری می‌کند. نمونه آن عبور از بحران دهه ۹۰ میلادی که دامن شرق و جنوب شرق آسیا را گرفته بود. ولی دولت چین از این بحران بزرگ نجات پیدا کرد. لذا الگوی شانگهای جهانی شدن گزینه مناسب برای کلانشهر تهران می‌باشد.

۹) یکی از پیش‌نیازهای فعالیتهای تولیدی در سامانه جهانی، بهبود فضای کسب و کار می‌باشد. جهت حفظ سطح رقابت در تولید و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، این پیش‌نیاز در تمامی شهرهای جهانی اجرا شده است. کلانشهر تهران با دارا بودن پتانسیل مناسب و با اجرای این پیش‌نیاز موفقیت فراوانی در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خواهد داشت.

۱۰) کشور چین دارای ۱۵ شهر جهانی در رده‌های مختلف می‌باشد، نقطه مشترک تمامی این شهرها ترکیب اقتصاد دولتی و سوسیالیستی با اقتصاد آزاد و سرمایه‌داری می‌باشد. موفق‌ترین آنها شهر جهانی شانگهای با مدل جهانی شدن به همین نام می‌باشد. اگر قرن ۱۹ در سیطره بریتانیا و اروپا بود و قرن ۲۰ در مدیریت ایالات متحده آمریکا، قرن ۲۱ در سیطره چین با الگوی ترکیبی جهانی شدن می‌باشد. پروژه‌های بلند پروازانه‌ای همچون پروژه

"یک کمربند یک راه" که چین را به اروپا، آفریقا و آسیای شرقی راه آهن، راه دریایی و زمینی متصل می‌کند و یا توسعه پیمان شانگهای، موید این نظر می‌باشد. کشور ایران و کلانشهر تهران علاوه بر الگوبرداری از مدل شانگهای جهانی شدن، از موقعیت ویژه نزدیکی جغرافیایی به چین می‌توانند سود ببرند. هم از نظر اقتصادی در منطقه غرب آسیا سرآمد باشد و هم در پایان یک‌جانبه‌گرایی ایالات متحده آمریکا در جهان نقش ایفا کند.

(۱۱) با حضور کلانشهر تهران در سامانه جهانی و تمرکز بر فعالیتهای خدمات پیشرفته تولید (APS) از تمرکز فعالیت‌های صنعتی در تهران و اطراف آن کاسته می‌شود و در نتیجه کاهش آلودگی هوا و همچنین کاهش مهاجرت افراد غیر متخصص و جلوگیری از رشد لجام گسیخته شهر را در پی خواهد داشت.

References

- Aghaei, P, Poorahmad, A, Zarghami, S, (2014), The extent of Tehran's integration in the process of globalization, *Journal of Urban Planning Studies*, No. 4, p.21 (In Persian).
- Ahmadipour, Z, Ghanbari, Gh, Karami, Gh, (2014), *Political Organization of Space*, Third Edition, Tehran, Geographical Organization of the Armed Forces (In Persian).
- Alijani, B, (2015), Spatial Analysis in Geography Studies, Second Year, *Journal of Spatial Analysis of Environmental Hazards*, 2 (3), pp 1-14 (In Persian).
- Ameli, S.R, (2011), *Globalizations, Concepts and Theories (Globalization Articles Collection)*, Second Edition, Tehran, Arghvan Publications (In Persian).
- Castells, E, (2001), *The Age of Information, The Rise of Network Society, Economics, Society and Culture*, Translated by Aliqlian et al, First Edition, Tehran, New Plan Publications (In Persian).
- Change, L, (2012), *Globalization and shanghi model*, *jornal of international and global studies*, publisher, linden wood university.
- Harvey, D, (1989), *the condition of post modernity*, Basill Blackwell, oxford, p 241.
- Hatami Nejad, H, Mohammadi, A, Pishegar, E, (2012), Spatial and functional analysis of advanced production support services in order to connect Tehran with the global cities network (Case Study: Asian Insurance Services Brokerage Companies), *Human Geography Research*, No. 2, Volume 46, PP 237-254 (In Persian).
- Heidarifar, M.R, (2012), Globalization and the Evolution of the Concept of Geography, *Journal of Geographical Information (Sepehr)* No. 21, pp77-89 (In Persian).
- Khezri, D, Pishgamifard, Z, Ezati, E, (2018), Geopolitical implications of Japan's territorial disputes with China and the perspective of developments in the East Asian geopolitical region, *Journal of New Attitudes in Human Geography*, 10 (4), PP 119-139. (In Persian).
- Lechner, F.J, & Boli, J, (2019), *The Globalization Reader*, sixth edition, Emory university Atlanta, USA, Wiley Blackwell.
- Majidi, M.R, Dehghanian Farashah, M.H, (2017), The Silk Road and Cultural Iran, Components for Regional Convergence in West Asia, *Journal of Politics*, No. 3, Volume 47, pp 751-773 (In Persian).
- Nederveen pieterse, J, (2019), *Globalization and culture Globalme Lange*, fourth edition, university of California santa Barbara.
- Perry, W, Marrer, B, (2003), *Globalization under construction: Govern mentality, law and Identity*, university of Minesota press.
- Rahnama, M.R, (2006), Obstacles, Problems and Solutions of Globalization of Iranian Cities, *Journal of Geography and Regional Development*, 4 (8), pp 35-64 (In Persian).
- Rene Short, J, (2010), *Urban Theory of Critical Evaluation*, Translation: Ziari et al, Tehran, University of Tehran (In Persian).
- Sassen, S, (2010), *Sociology of Globalization*, publisher, Translator: Karbasian, M, Cheshme Publications (In Persian).

- Shanghi municipal statistics Bureau. (2019), land AREA, population and density of population in districts, (2018), Available from, www.stats-sh.gov.com. (5 octobre 2019).
- Shokouei, H, (1996), New Thoughts in the Philosophy of Geography, Vol. I, First Edition, Tehran, Geographical and Cartographic Organization of Gita Studies (In Persian).
- Stivesmith, J.B, Owens, P, (2020), The Globalization of world politics and introduction to international relations, eighth edition, oxford university press.
- Tabatabaei, S.M, Esmeil Poorroshan, A.A, Milani, T, Lotfi, H, (2020), Assessing the economic convergence between the Islamic Republic of Iran and the member countries of the Shanghai Organization, Journal of New Attitudes in Human Geography, 12 (2), PP 17-34. (In Persian).
- Tavakoli Nia, J, Majidi Khamene, B, Zarghami, S, (2015), Evaluating the Performance of Metropolises in the Process of Economic Globalization (Comparative Study of Tehran and Istanbul), Journal of Regional Planning, 6 (23), pp 89-98 (In Persian).
- Tehran City Statistics, (2018), Publisher of Tehran Municipality Technology and Communication Organization, first edition, p.2 (In Persian).

**Comparative Analysis of the Geographical Space Mechanism of the World
Cities and National Metropolises in The Process of Globalization
(Case study: Shanghai World City and Tehran National Metropolis)**

Alireza Shahbakhsh

Department of Geography & Urban Planning, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Masoumeh Hafez Rezazadeh*

Department of Geography & Urban Planning, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Gholam Reza Miri

Department of Geography & Urban Planning, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Abstract

Understanding the mechanism of geographical space of cities, in dealing with Hyper-globalization, is one of the most important approaches to analyzing geographical spaces. This research by recognizing this point and considering the importance of Metropolises in the developing countries chose Tehran with Shanghai as the examples of the successful models of globalization, with the aim of finding the geographical space mechanism of these two cities and presenting a model of globalization for Tehran. The research method in this research is descriptive, analytical and inferential. Using theoretical foundations, obtaining the opinions of experts through the Delphi method and inferential measurement of globalization variables, using the man-witny test It has been studied in SPSS software environment. The results are expressed as two equations. Explains the differences between the components of economic integration, communication, information processes and their spatial interconnection in the global system with the non-global system. International trade volume, foreign tourism, Internet penetration rate, number of branches of foreign banks, number of branches of multinational companies and foreign direct investment. Therefore, in terms of descriptive, analytical and statistical inference, the results show the contrasting mechanism of the geographical space of Shanghai and Tehran.

Keywords: Geographical space, Globalization, Global cities, Metropolises, Shanghai, Tehran.

* (Corresponding author)